



KL

5.6.2014

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto
Ylijohtaja Asko Välimaa
Ylijohtaja Pekka Nurmi
PL 25
00023 Valtioneuvosto

oikeusministerio@om.fi
arja.manner@om.fi
eeva.anttila@om.fi

Oikeusministeriö

05. 06. 2014

ad 18/41/2010

Oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevat muutokset: HE 46/2014

Suomen Lääkäriliitto on lausunut 1.2.2013 antamallaan lausunnolla todistelu-toimikunnan mietinnöstä 69/2012 "Todistelu yleisissä tuomioistuimissa".

Suomen Lääkäriliitto on ollut kuultavana asiassa lakivaliokunnassa 28.5.2014.

Lääkäriliitto haluaa kunnioittavasti lausua em. hallituksen esityksestä yksityiskohtaisemmin seuraavaa:

Aluksi

Nyt käsillä olevassa Oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevassa kokonaisuudistuksessa, jossa puututaan lääkärin ja potilaan väliseen luottamussuhteeseen, josta ydin on salassapito, liittyy laajempaan kokonaisuuteen, lukuisiin salassapitoa koskeviin eri säännöksiin, lainsäädännössä ja käytännössä vallitseviin periaatteisiin. Nyt käsiteltäviä säännöksiä tulisi tarkastella sisällöllisesti koko salassapitoa koskevan tämänhetkisen lainsäädännön kannalta. Ottaen huomioon, että vallalla on uudentyyppinen suoria ilmoitusvelvollisuuksia painottava lainsäädäntösuuntaus (mm. ajo-oikeus, ampuma-aseet) jo voimassaolevien perinteisempien ilmoitusvelvollisuustyyppisten (kuten Tartuntatautilain mukainen ilmoitusvelvollisuus) lisäksi, on perusteltua, että lainsäätötyötä tehdään yhteneväisesti. Ilmoitusvelvollisuus -tyyppinen lainsäädäntö pyrkii nimenomaan murentamaan lääkärin salassapitovelvollisuutta.

Salassapito liittyy myös laajasti kaikkiin terveydenhuollon piirissä toimiviin ammattihenkilöihin, joten sitäkin kannalta em. seikat huomioon ottaen olisi ensiarvoisen tärkeää, että Oikeudenkäymiskaaren Todistelua -koskevien säännösten valmistelu toteutettaisiin yhdessä Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. STM:n näkemysten painottaminen on tärkeää, koska sen vastuulla on keskeisesti säätää ja linjata terveydenhuollon lainsäädäntöä. Myös valvontaviranomaisen, Valviran, näkemysten huomioiminen on tärkeää, koska se suorittaa konkreettisesti terveydenhuollon ammattilaisten valvontaa ja sen kannanotoilla on merkitystä esim. hoitovirheoikeudenkäynneissä. Valvira myös linjaa ja opastaa terveydenhuollon ammattihenkilöiden ja organisaatioiden toimintaa.

Lääkäriliiton mielestä sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevia säännöksiä esitutkintaa, syyteharkintaa ja oikeudenkäyntiä ja nyt käsillä olevaa hallituksen

esitystä tulisi tarkastella oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyönä.

Yleistä

Lääkärit ovat oikeusprosesseissa erilaisissa asemissa. Lääkäri on tyypillisesti todistajan tai asiantuntijan asemassa. Tämän lisäksi lääkäri voi olla itse asianomistajana (esimerkkinä reseptiväärennöstilanteet). Lääkäri saattaa olla myös syytetyn asemassa esim. hoitovirhetapauksissa, joita tyypillisesti ovat vamman- ja kuolemantuottamusasiat. Lääkärin rooli edellä mainituissa tilanteissa on erilainen ja sitä tulee eri näkökannoilta myös katsoa.

Todistajat 17 luku, 14–15 §,

14 §:n 1 momentti

Lakiesityksessä laajennetaan salassapitovelvollisuus ulottumaan lääkärin lisäksi myös muihin terveydenhuollon ammattihenkilöihin. Lääkäriliiton mielestä tämä on perusteltua.

Koska hoito voi olla ja onkin usein laajempi kokonaisuus, joka käsittää lääkärin käynnin lisäksi muun terveydenhuollon ammattihenkilön toimintaa, on perusteltua, että myös muut terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat salassapitovelvollisuuden piirissä.

Lääkäriliitto näkee hyvänä sen, että 14 §:n 1 momentin todistamiskieltoa ei voida myöskään kiertää niin, että hoitotoimenpiteestä määränneen lääkärin asemasta kuultaisiin sitä, joka käytännössä huolehtii toimenpiteen täytäntöönpanosta.

Toinen muutos liittyy itse pykälän sisältöön, jossa todetaan, että lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa todistaa henkilön tai hänen perheensä terveydentilaa koskevasta arkaluonteisesta tiedosta tai muusta henkilön tai perheen salaisuudesta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostu todistamiseen.

Uuteen pykälään on otettu henkilöpiiri, henkilö tai hänen perheensä, ja terveydentilaa koskeva arkaluonteinen tieto tai salaisuus. Lisäksi salassapito liittyy asemaan tai tehtävään.

Lääkäriliitto näkee hyvänä sen, että esityksessä on kiinnitetty huomiota lääkärin ja potilaan luottamukselliseen suhteeseen ja siihen, että suojataan henkilön terveydentilaa koskevia arkaluonteisia tietoja, jotka kuuluvat yksityisyyden suojan ydinalueelle. Tällä on merkitystä potilaiden hoitoon hakeutumisella ja luottamuksellisuudella siihen nähden, että potilas voi saada tarvitsemansa hoitoa ja lääkitystä pelkäämättä, että häntä koskevat tiedot tulevat ilmi. Lääkäriliitto näkee salassapitovelvollisuuden laajan tulkinnan hyvänä asiana.

Lääkäriliitto haluaa todeta, että sekä Valviran että nykyisen oikeuskäytännön mukaan jo pelkästään tieto siitä, että henkilö on terveydenhuollon asiakas, on salassapidettävä tieto. Tältä osin viitataan Valviran ohjeeseen, jossa todetaan: ” Salassapitovelvollisuus koskee siten jo pelkästään tietoa siitä, että henkilö on terveydenhuollon asiakas” (Valviran ohje 21.6.2011, s.2

kts. myös oikeuskirjallisuudesta Esitutkinta- ja pakkokeinot, Helsinki 2012, s.908 Helminen, Fredman, Kanerva, Tolvanen, Viitanen, liitteet).

Perhe- ja salaisuus -käsitteet ovat myös sanamuodoltaan tulkinnanvaraisia.

Lääkäriliitto näkeekin, että HE:ssä ehdotettu sanamuoto ei ole riittävä.

Lääkäriliitto katsoo, että kaikki potilaan hoitosuhteessaan kertomat tiedot pitäisi katsoa salassa pidettäväksi ja siksi todistamiskiellon alaan kuuluviksi ja että niistä voitaisiin poiketa vain laissa erikseen mainituilla poikkeussäännöillä.

Tämä myös selventäisi ja helpottaisi lääkäreitä ymmärtämään asemansa todistajana oikeudenkäynnissä.

Lääkäriliitto esittääkin 14 § 1 momenttiin seuraavaa sanamuotoa:

14 §1

Lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tai sen nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa todistaa siitä, mitä hän on asemansa tai tehtävänsä perusteella potilaan hoitosuhteessa saanut tietää, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostu todistamiseen.

14 §:n 2 momentti

14 § 2 momentti on HE:ssä ennallaan eli tuomioistuin voi velvoittaa 1 momentissa tarkoitetun henkilön todistamaan, jos syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankaran rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Tältä osin Lääkäriliitolla ei ole asiaan huomautettavaa.

Tuomioistuin voi velvoittaa lääkärin todistamaan

15 § 1 momentti

Hallituksen esityksessä todetaan, että tuomioistuin voi velvoittaa lääkärin todistamaan, jos se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, on kuollut ja jos erittäin tärkeät syyt ottaen huomioon asian laatu, todisteen merkitys asian ratkaisemisen kannalta ja seuraukset sen esittämisestä sekä muut olosuhteet vaativat.

Lääkäriliitto toteaa, että esitys on perusteltu ja yhdenmukainen Potilaan asemasta ja oikeuksista (17.8.1992/785) annetun lain kanssa, joissa omaisella tai muulla henkilöllä on oikeus saada tietoja potilasasiakirjoista välttämättömiltä osin. Esitys on yhdenmukainen myös STM oppaassa annettujen nykyohjeistusten kanssa.

Uusi säännös yhtenäistää säännöksiä, selventää ja auttaa lääkärin käytännön toimintaa.

15 § 2 momentti

15 §:n 2 momentissa esitetään, että lääkäri saa todistaa siltä osin kuin tiedon ilmaiseminen on välttämätöntä puolustuksen järjestämiseksi häntä tai hänen 22 §:n 2 momentissa (apulainen) tarkoitetussa suhteessa olevaa henkilöä vastaan esitetyn rangaistusvaatimuksen tai muuhun rikokseen perustuvan vaatimuksen vuoksi taikka hänelle asianomistajana kuuluvien oikeuksien käyttämiseksi.

Lääkäriliitto haluaa tältä osin todeta, että momentti on erittäin tärkeä ja perusteltu, koska lääkärin itsekriminalisointisuoja on ollut puutteellinen. Lääkärin tulee saada todistaa siltä osin kuin hän itse on epäillyn asemassa tai häntä kohtaan esitetään rangaistusvaatimus tai muita vaatimuksia, koska muutoin lääkärin oikeusturva ei voisi toteutua.

Lääkärit pyrkivät aina, saamansa koulutuksen ja asiantuntemuksensa perusteella, antamaan eettisesti oikeanlaista, lääketieteelliseen tutkimukseen perustuvaa ja lääketieteellisesti tarkoituksenmukaista ja tehokasta käypää hoitoa potilaille. On kuitenkin tilanteita, joissa virheitä potilaan hoidossa tapahtuu. Näissä hoitovirhetapauksissa lääkäri saattaa olla vaatimusten kohteena, joten salassapidon väistyminen tällöin on tärkeää paitsi lääkärin oman oikeusturvan kannalta niin luonnollisesti asioiden kokonaisselvittämisen kannalta.

Lääkäriliitto pitää tärkeänä, että potilassalaisuus ei saa koskaan ulottua niihin tilanteisiin, joissa potilas itse syyllistyy lainvastaiseen menettelyyn lääkäriä kohtaan tai lääkäri muutoin on oikeussuojan tarpeessa.

Näitä tilanteita ovat mm. potilaan suora uhkailu, lääkärin pahoinpitely, omaisuuden vahingoittaminen, reseptejä väärentäminen ja uhkailu esim. netin välityksellä.

On myös tilanteita, joissa potilas tai lääkäri nostaa kanteen toista osapuolta vastaan esim. maksamattomista laskuista tai vaatii vahingonkorvausta siviiliperusteella.

Kun pelkästään tieto siitä, että henkilö on potilaana, on salassa pidettävä, ei lääkäri voisi toimia oikeusturvansa toteutumiseksi näissäkään tapauksissa.

Lääkäriliitto näkeekin tärkeänä, että esitetty periaate ulotetaan koskemaan kaikkia prosesseja myös siviiliperusteisia kanteita ja hakemusasioita (kuten lähestymiskielto) asianosaisasemasta riippumatta.

Momenttiin on otettu myös asianomistajan asema jonka osalta salassapidon väistyminen on myös perusteltua. Tyypillisimpiä tapauksia, jossa lääkäri on asianomistajan asemassa, ovat reseptiväärennöstilanteet. Mikäli salassapito ei väistyisi, ei lääkäri voisi puolustautua häneen kohdistuneelta oikeudenloukkaukselta, vaatia rangaistusta ja esittää vaatimuksia.

Lääkäriliitto kiinnittää huomioita siihen, että kyseisen säännöksen asianomistaja-asema tulisi määritellä kattavuudeltaan yhdenmukaisesti syytetyn aseman kanssa. Eli sanamuodon tulisi olla: "hänelle tai häneen 22 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevalle henkilölle asianomistajana kuuluvien oikeuksien käyttämiseksi".

Tämä mahdollistaisi siten esimiehen todistamisen alaisena olevan lääkärin ollessa asianomistajana esim. tilanteissa, joissa potilas olisi syyllistynyt pahoinpitelyyn lääkäriä kohtaan.

Siltä osin kun pykälässä on viitattu henkilön palveluksessa tai muuten hänen apunaan olevaan henkilöön, jolla on samanlainen oikeus kieltäytyä tai oikeus saada todistaa kuin lääkärillä, mainitussa kohdassa eikä myöskään lain esitoissa ei Lääkäriliiton mielestä ole riittävän yksityiskohtaisesti määritelty, mitä tarkoitetaan henkilön palveluksessa tai hänen apunaan olevalla henkilöllä.

"Apuna olevan" -käsite voi siten jäädä tulkinnanvaraiseksi esimerkiksi siltä osin, olisiko esimiesasemassa tai lääkärikollegana oleva henkilö tulkittava sellaiseksi henkilöksi. Vastaava pohdinta voi tulla eteen esim. vuokralääkä-

reiden osalta, jotka toimivat terveydenhuollon yksikössä vuokralääkäriyhteyden välityksellä olematta yksikön henkilökuntaa.

Apulaisen ja apuna olevan käsitteitä olisi hyvä selventää vielä hallituksen esityksen perusteluihin.

Asiantuntija

34 §

Lääkäriliitto näkee hyvänä, että asiantuntijuus on edelleen vapaaehtoista.

Lääkäriliitto näkee hyvänä, että asiantuntija antaa lausuntonsa kirjallisesti ja että lain perusteluihin on nyt kirjattu, että mahdollisuutta kuulla asiantuntijaa suoraan suullisesti ei ole pidettävä tarpeellisena.

Lääkärit ovat kokeneet käytännössä turhauttavaksi sen, että vaikka he ovat antaneet perusteellisen lausunnon, heitä systemaattisesti tämän lisäksi kutsutaan oikeuteen kuultaviksi. Suullisesta kuulemisesta ei saavuteta yleensä enempää hyötyä kuin mitä jo kirjallisessa lausunnossa on tuotu esiin. Sen sijaan ajan ja vaivan hukka on merkittävä. Lääkärin potilastyön luonteen takia lääkärin poissaolo työstä on useimmiten haittaa aiheuttava tekijä paitsi lääkärille itselleen niin myös hoidettaville potilaille kuin rajallisille terveydenhuollon resursseillekin.

Asiantuntijaa kuultaisiinkin HE:n mukaan nyt vain poikkeuksellisesti suullisesti.

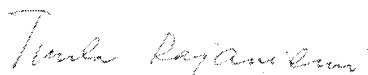
Tämä poikkeuksellinen suullinen menettely tulisi jatkossa kysymykseen silloin kun 1) kuuleminen on tarpeen asiantuntijan lausunnon epäselvyyksien, puutteellisuuden tai ristiriitaisuuksien poistamiseksi 2) tuomioistuin katsoo sen muusta syystä tarpeelliseksi tai 3) asianosainen sitä pyytää eikä kuuleminen ole ilmeisesti merkityksetöntä.

Lääkäriliitto toteaa, että näihin poikkeustapauksiin ei ole huomautettavaa.

Lääkäriliitto toteaa, että asiantuntijan ja todistajan roolien erottaminen ja niiden selkiyttäminen on tärkeää. Todistajahan tekee selkoa havaitsemistaan tosiseikoista, kun taas asiantuntija lähtökohtaisesti tekee selkoa ns. kokemussäännöistä. Ero todistajan ja asiantuntijan osalta ei ole aina selväpiirteinen, koska asiantuntijana oleva lääkäri tekee usein selkoa myös havaitsemistaan tosiseikoista ja todistajana kuultava lääkäri kertoo usein myös laajemmin muista kuin havaitsemistaan tosiseikoista. Roolit saattava sotkeentua ja silloin vaarana todistajan osalta saattaa olla myös lipsuminen salassapidosta.

Hallituksen esityksen perusteluissa asiaa on Lääkäriliiton mielestä selvennetty nyt hyvin.

SUOMEN LÄÄKÄRILIITTO RY.


Tuula Rajaniemi
puheenjohtaja


Laura Lindholm
neuvottelujohtaja



Valvira
Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Olet nyt: [Valvira.fi](#) / [Valvira](#) / [Ajankohtaista](#)

Terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa kertoa sivullisille potilaistaan - potilas voidaan tunnistaa, vaikka nimeä ei olisikaan mainittu

21.6.2011

Valviran tietoon on tullut tapauksia, joissa terveydenhuollon ammattihenkilö on esimerkiksi Facebook-sivustolla, yksityiskeskusteluissa tai muissa vastaavissa tilanteissa kertonut työssään hoitamistaan potilaista. Esimerkiksi Facebookissa terveydenhuollon ammattihenkilö on voinut kertoa onnettomuudessa loukkaantuneista henkilöistä, joita hän on hoitanut. Vaikka henkilöitä ei mainita nimeltä, heidät on voitu tunnistaa asiayhteydestä.

Potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat aina salassa pidettäviä, ellei toisin säädetä

Potilastietojen salassapito lähtee ajatuksesta, että tuloksellinen ja toimiva hoitosuhde edellyttää luottamuksellisuutta potilaan ja häntä hoitavan henkilön välillä.

Potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapidosta säädetään laissa potilaan asemasta ja oikeuksista. Lain mukaan potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja sivulliselle. Sivullisella tarkoitetaan muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä. Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeenkin.

Salassapito- ja vaitiolovelvollisuussäännökset koskevat sekä yksityissektorilla että julkisessa hallinnossa toimivia terveydenhuollon ammattihenkilöitä

Yksityisessä terveydenhuollossa toimivien vaitiolovelvollisuudesta säädetään laissa yksityisestä terveydenhuollosta, jonka mukaan palvelujen tuottajan palveluksessa olevat sekä muut sen tehtäviä suorittavat tai sen tiloissa työskentelevät eivät saa luvatta ilmaista mitä he asemansa, tehtävänsä tai työnsä vuoksi ovat saaneet tietää toisen terveydentilasta, sairaudesta tai vammaisuudesta taikka häneen kohdistuvista toimenpiteistä tai muista vastaavista seikoista. Vaitiolovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeen.

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden salassapitovelvollisuutta säätelee myös terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettu laki, jonka perusteella terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa sivulliselle luvatta ilmaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon. Salassapitovelvollisuus koskee myös sellaisia yksityisen tai perheen salaisuuksia, joita ei ole merkitty potilasasiakirjoihin. Salassapitovelvollisuus säilyy lain perusteella ammatinharjoittamisen päättymisen jälkeenkin.

Viranomaisessa toimivien vaitiolovelvollisuuteen ja asiakirjojen salassapitoon sovelletaan lisäksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Viranomaisella tarkoitetaan esimerkiksi valtion virastoja ja laitoksia, kunnallisia viranomaisia sekä lain tai asetuksen nojalla julkista tehtävää hoitavia yhteisöjä, laitoksia ja säätiöitä.

Viranomaisen (esimerkiksi kunnan, sairaanhoitopiirin tai muun kuntayhtymän) palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi

salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta on säädetty vaitiolovelvollisuus.

Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa julkisuuslain mukaan paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt. Julkisuuslain mukaan muun muassa viranomaisen asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon tai kuntoutuksen palvelusta, ovat salassa pidettäviä, jollei erikseen toisin säädetä. Salassapitovelvollisuus koskee siten jo pelkästään tietoa siitä, että henkilö on terveydenhuollon asiakas.

Salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden laiminlyönti on säädetty rangaistavaksi

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden salassapito- ja vaitiolovelvollisuus on edellä todettujen säännösten perusteella ehdoton. Muun muassa laissa tai asetuksessa säädetyn salassapitovelvollisuuden laiminlyönti on säädetty rikoslaissa rangaistavaksi. Julkisissa tehtävissä toimivien virkarikoksista säädetään rikoslaissa erikseen.

Myös ammattieettiset velvollisuudet velvoittavat kaikkia terveydenhuollon ammattihenkilöitä

Terveydenhuollon ammattihenkilön ammattieettisistä velvollisuuksista säädetään ammattihenkilölaissa. Ammattihenkilön ammattieettisiin velvollisuuksiin kuuluu muun muassa potilaan oikeuksien huomioon ottaminen. Potilaan asioista kertominen työn ulkopuolella, vaikka se tapahtuisi sellaisessa muodossa, että potilaan henkilöllisyyttä ei ilmaista, rikkoo hoitosuhteen luottamuksellisuuden periaatetta sekä edellä todettuja ammattieettisiä velvollisuuksia, eikä se näin ollen ole asianmukaista. On myös huomioitava, että vaikka potilasta koskevia asioita käsiteltäisiin yleisemmälläkin tasolla, eri tietolähteistä tietoja yhdistelemällä voi olla mahdollista päätellä, kenestä henkilöstä on kysymys.

Lisätietoja: lakimies Hanna Linna, puhelin 09-7729 2210 ja muut valvontaosaston lakimiehet

Esitelmä ja pakko-oireet
Klaus Helminen - Markku Tiedman - Janne Kärre

OK 17:23:ssa oleva virkamiehen todistamiskielto ja siitä aiheutuva takavarikkokielto on sängen ongelmallinen. Virkamies tai julkista tehtävää tai asiaa toimittamaan valittu tai määrätty ei saa todistaa siitä, mitä hänen tässä toimessaan on salassa pidettävä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei verotarkastaja saisi todistaa verotarkastuksessa tekemistään havainnoista, koska verotustiedot ovat lain mukaan lähtökohtaisesti salassa pidettäviä tietoja (JulkL 24.1 §, 23 kohta verrattuna JulkL 23 §). Tällöin verotarkastuskertomusta koskisi takavarikkokielto. OK:n säädöstä onkin tulkittu siten, että kyseisiä seikkoja koskevat tiedot oikeudenkäynnissä käsitellään tarvittaessa salaisesti, yleisön läsnä olematta. Säännös kuitenkin osoittaa ilmeistä tarvetta uudistaa OK 17 luvun säännökset.

Potilassalaisuudet

Lääkärin ja muiden terveydenhuoltohenkilöstöön kuuluvien hallusta ei saa takavarikoida potilassalaisuuksia sisältäviä asiakirjoja, ellei tutkittavasta rikoksesta voida tuomita kuutta vuotta vankeutta. Heillä ei ole OK 17:23,1:n 3 kohdan mukaan oikeutta ilmaista potilassalaisuuksia oikeudenkäynnissä todistajana muulloin kuin törkeän rikoksen kysymyksessä ollessa. Yleissäännös terveydenhuollon ammattihenkilöiden salassapitovelvollisuudesta on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 17 §:ssä.

Takavarikoitaessa ja jäljennettäessä asiakirjoja ja dataa sairaalassa tai lääkäriasemalla tulee sovellettavaksi säännökset erityisesti kotietsinnästä, jota käsitellään jaksossa 10.3. Erityisessä kotietsinnässä on mukana menettelyyn luvan antaneen tuomioistuimen määräämä etsintävaltuutus, joka voi olla esimerkiksi lääkäri tai asianajaja. Jos takavarikkokiellon soveltumisesta syntyy erimielisyyttä, on kyseinen kohde sinetöitävä ja tuomioistuin päättää onko takavarikko toteutettavissa.

Potilassalaisuuksia ovat ensinnäkin tiedot potilaan sairauksista. Oikeuskirjallisuudessa on todettu myös suhteellisen yksimielisesti, että jo se seikka, että joku on potilaana tietyllä lääkäriä tai tietyssä hoitopaikassa, on potilassalaisuuden piiriin kuuluva asia. On sairauksia, jotka potilas mielellään salaa ja joiden salassa pysyminen saattaa jopa vaikuttaa paranemiseen (psykykkiset sairaudet). Oikeuskirjallisuudessa on perinteisesti katsottu kielleyksi kokonaisten potilaskortistojen ja -pääväkirjojen takavarikoiminen todisteiden esimiseksi niistä, koska näin monia sivulisia koskevat potilassalaisuuden piiriin kuuluvat asiat paljastuvat.

10 Muiden kuin vapautteen kohdistuvat pakko-oireet

Talento 2012

Jos esimerkiksi maantietä löydetään kumollaan oleva mopo ja merkit viittaavat siihen, että päihynyt kuljettaja on kaatunut sillä, ei läheisen terveyskeskuksen asiakirjoja voida takavarikoida sen selvittämiseksi, kuka mahdollisesti on tuohon aikaan tullut sinne hoidattamaan sen tyypisiä vammoja, jotka ovat voinet syntyä mopon kaatuessa.

Käytännössä on syntynyt vaikeasti ratkaistavia ongelmia erityisesti silloin, kun lääkärin ja potilaan hoitosuhteella ei ole tutkitavan rikoksen kanssa mitään tekemistä. Vuosia sitten anastettiin samassa rapussa A-klinikan kanssa olevasta kerrostaloasunnosta asukkaiden poissa ollessa rahaa. Etäs naapuri oli nähnyt vieraan miehen tulevan rikoksen tekoaikana huoneistosta ja menevän A-klinikan ovesta sisään. Poliisi pyysi tietoa, kuka oli käynyt tuohon aikaan A-klinikalla. Klinikalla työskennellyt sosiaalityöntekijä vetosi vaitiolovelvollisuuteensa (jos hänen sijastaan töissä olisi sattunut olemaan klinikan lääkäri, hänen vaitiolovelvollisuutensa olisi ollut ko. tilanteessa täsmälleen yhtä laaja). Tämän jälkeen jouduttiin pohtimaan, voisiko poliisi toimittaa kotietsinnän potilaspääväkirjan takavarikoimiseksi kävijän nimen selvittämiseksi. Klinikka suostui tällöin ilmoituksensa mukaan pakon edessä näyttämään päiväkirjasta kyseistä henkilöä koskevan osan. Jälkeenpäin on katsottu, että vaitiolovelvollisuuteen vetoaminen oli perusteltua.

Rikostutkinnan piirissä on ollut kuitenkin myös tapauksia, joissa potilassalaisuuden ala on käsitelty ehdottomasti liian laajaksi jopa vastoin potilaan etua. Eräässä tapauksessa sairaala ei suostunut antamaan jäljennöstä siellä aikanaan syntyneen henkilön syntymätodistuksesta. Henkilö oli syytettävä rikoksesta ja oli todellisuudessa alle 15-vuotias, valkka virkatodistukseen olikin virheellisesti merkitty hänelle liian varhainen syntymäpäivä, jonka mukaan hän oli jo 15-vuotias.

Asianajosalaisuudet

Oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja ei saa OK 17:23,1:n 4 kohdan mukaan todistaa siitä, mitä päämies on hänelle asiansa ajamista varten uskonut, ellei päämies todistamiseen suostu. Muu kuin rikosasian syytety oikeusavustaja voidaan kuitenkin velvoittaa todistamaan törkeää rikosta koskevassa asiassa. Oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajaan on oikeuskirjallisuudessa rinnastettu myös asianosaisen *juridinen neuvonantaja*, joka ei ole esiintynyt oikeudenkäynnissä tai esitutkinnassa. Tämä seikka on kuitenkin epäselvä ja EIT onkin mm. Sallinen ym. v. Suomi ja Sorvisto v. Suomi -tapauksissa arvostellut sääntelyn epämääräisyyttä. Tapauksessa KKO 2003:119, josta sittemmin EIT:ssä annettiin Sorvisto-tuomio, katsottiin äänestyksen jälkeen, ettei puhtaasti taloudellinen neuvonta johtanut takavarikkokieltöön. Sen sijaan KKO totesi, että asian ajamisesta voi olla kysymys myös silloin, kun toimeksiannon